

РЕЦЕНЗІЯ

професора кафедри адміністративного та фінансового права
Національного університету біоресурсів і природокористування України,
кандидата юридичних наук, професора **СЛЮСАРЕНКА Сергія Вікторовича**
на дисертацію **СЕРБІНОВОЇ Аліни Андріївни**
на тему: **«Адміністративно-правові засади функціонування автоматизованого
моніторингу господарських операцій в системі податкового контролю»**,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 081 «Право»
галузі знань 08 «Право»

Актуальність обраної теми. Дослідження адміністративно-правових засад функціонування автоматизованого моніторингу господарських операцій у системі податкового контролю є надзвичайно важливим з огляду на трансформацію підходів до державного управління в умовах цифровізації. У сучасному інформаційному суспільстві ефективне управління публічними фінансами вимагає впровадження інноваційних механізмів контролю, що забезпечують своєчасне виявлення порушень та мінімізацію податкових ризиків. Саме автоматизований моніторинг дозволяє підвищити оперативність та об'єктивність прийняття управлінських рішень, що є ключовим завданням податкових органів. Актуальність цього питання зумовлена необхідністю адаптації правової системи до нових технологічних викликів, які виникають у процесі модернізації податкового адміністрування.

Звідси, дисертація А. А. Сербінової є дуже своєчасною спробою визначення та вирішення проблем одного з важливих аспектів, а саме адміністративно-правових засад функціонування автоматизованого моніторингу господарських операцій в системі податкового контролю.

На користь актуальності обраної теми також свідчить факт фрагментарності проведених раніше вітчизняних досліджень адміністративно-правового функціонування автоматизованого моніторингу господарських операцій в системі податкового контролю.

Отже, авторка обрала перспективну сферу дослідження з досить широкою проблематикою, а результати комплексного дослідження допоможуть у розробленні практичних рекомендацій щодо вдосконалення вітчизняної нормативно-правової бази.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертація А. А. Сербінової характеризується системним підходом до предмету дослідження. Робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, одинадцяти підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Аналіз тексту дисертації, змісту публікацій дисертантки дають змогу стверджувати, що результати, отримані у ході дослідження адміністративно-правових засад функціонування автоматизованого моніторингу господарських операцій в системі податкового контролю є науково обґрунтованими

та достовірними. Вони відповідають меті та завданням роботи, що забезпечується вдалим обранням методів дисертаційного дослідження. Значний масив принципових питань теоретико-правових засад функціонування автоматизованого моніторингу господарських операцій в системі податкового контролю в адміністративному, податковому та фінансовому праві не отримали комплексного вирішення у нормотворчій практиці та у вітчизняній юридичній літературі. Необхідність такого дослідження зумовлюється потребами обґрунтування пропозицій щодо вдосконалення законодавства та поглиблення системи наукових знань щодо адміністративно-правових засад функціонування автоматизованого моніторингу господарських операцій в системі податкового контролю. Структура дисертації, логіка розгляду поставлених питань, рівень аргументації основних положень та висновків, що виносяться на захист, форма викладення матеріалу та оформлення відповідають вимогам МОН України, які ставляться до такого виду дисертацій. Доведеність наведених здобувачкою висновків базується на грамотному використанні сукупності методів і прийомів наукового пізнання. У результаті проведеного дослідження авторкою отримано низку наукових положень та висновків, що містять наукову новизну та виносяться на захист.

Безсумнівною перевагою роботи є використання великого обсягу нормативно-правових актів, як законодавчих, так і підзаконних, загальнотеоретичних наукових праць українських та зарубіжних вчених, розробок фахівців у галузі теорії права, адміністративного права, податкового та фінансового права.

Метою дисертації є дослідження правового регулювання адміністративно-правових засад функціонування автоматизованого моніторингу господарських операцій в системі податкового контролю з метою виявлення теоретичних засад та практичних проблем їх реалізації, надання пропозицій для удосконалення нормативно-правового забезпечення та реалізації.

Структура дисертації дозволила авторці повною мірою охопити предмет наукового дослідження. Сама робота в цілому справляє позитивне враження, що свідчить про системне і повне опрацювання проблеми і високий рівень наукової підготовки авторки.

Вступ містить всі складові, рекомендовані чинним законодавством України, зокрема: обґрунтування актуальності проблеми дисертації; зазначення зв'язку роботи з науковими програмами, планами, темами; формування мети, завдань дослідження; визначення об'єкту, предмету та методів дослідження; визначення науково-теоретичного підґрунтя для виконання дисертації та нормативної та емпіричної бази наукового дослідження; окреслення практичного значення висновків та положень дисертації; перелік наукових конференцій, де було апробовано основні положення роботи.

У **першому розділі** дисертації з'ясовано теоретико-правову сутність податкового контролю як інституту публічного адміністрування, визначено його змістові характеристики

та простежено періоди становлення і розвитку системи податкового контролю в Україні; досліджено сучасні форми та методи здійснення податкового контролю, проаналізовано методологію дослідження для виявлення тенденцій автоматизації податкового адміністрування на практиці; розкрито визначення, правову природу, сутність та зміст автоматизованого моніторингу господарських операцій у податковому законодавстві України, визначено коло суб'єктів, уповноважених на його реалізацію.

У **другому розділі** дисертації охарактеризовано нормативно-правове регулювання автоматизованого моніторингу господарських операцій, з'ясовано регламентацію та дотримання гарантій забезпечення прав платників податків у процесі його здійснення; визначено потенціал та ризики використання технологій штучного інтелекту в автоматизованому податковому моніторингу, окреслено перспективи їх практичного застосування в системі публічного адміністрування; проаналізовано зарубіжний досвід правового регулювання автоматизованого моніторингу господарських операцій, оцінено можливості його імплементації в українське законодавство, а також розроблено концептуальні підходи до вдосконалення нормативно-правової бази у сфері автоматизованого моніторингу господарських операцій.

У **третьому розділі** виявлено проблеми правового регулювання функціонування автоматизованого моніторингу господарських операцій та визначено напрями їх усунення; сформульовано науково обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення адміністративно-правового механізму функціонування автоматизованого моніторингу господарських операцій в Україні.

Висновки сформульовані дисертанткою чітко і повно розкривають поставлені в роботі завдання та результати дослідження.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання. Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що вони становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес та можуть бути використані: у науково-дослідній сфері – як підґрунтя для подальших наукових розробок із досліджуваної проблематики; у нормотворчій діяльності – при вдосконаленні законодавства, зокрема при розробленні проєктів відповідних нормативно-правових актів, так і проведенні їх правової експертизи; у правозастосовній діяльності – для підвищення ефективності реалізації законодавства та діяльності органів податкового контролю; у навчальному процесі – при викладанні навчальних дисциплін «Адміністративне право», «Фінансове право», «Податкове право» та підготовці відповідних навчально-методичних матеріалів.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації. Основні положення та результати

дисертаційного дослідження висвітлено у 5 наукових працях, з яких 3 статті у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, 2 тези наукових доповідей, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. Дисертація є самостійною кваліфікаційною науковою працею із науково-обґрунтованими висновками та рекомендаціями, які подано авторкою для публічного захисту. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідні джерела. У роботі відсутнє привласнення чужих ідей, результатів або слів без оформлення належного цитування.

Питання для дискусійного обговорення та недоліки дисертації щодо її змісту та оформлення:

1. Дисертаційне дослідження виграло б від деталізації процедури «пояснюваності» (explainability) алгоритмів: авторка не пропонує механізму, за яким платник податків міг би отримати від системи пояснення причин визнання його операцій ризиковими.

2. У розділі щодо зарубіжного досвіду варто було б акцентувати увагу на судовій практиці країн ЄС (зокрема, рішень щодо обмеження використання ШІ у фіскальних цілях), а не лише на описі технічних можливостей систем.

3. Авторка оперує поняттям «превентивний контроль», проте в роботі бракує аналізу межі, за якою превенція перетворюється на необґрунтоване втручання у господарську діяльність, що суперечить принципу свободи підприємництва.

4. Доцільно було б приділити більше уваги питанню розподілу юридичної відповідальності за помилки автоматизованої системи (наприклад, у разі технічного збою, що призвів до блокування податкових накладних).

5. Висновки до розділів сформовано не точно, а загальні висновки до дисертації не корелюються з поставленими завданнями та науковою новизною.

Водночас, викладенні зауваження переважно мають дискусійний характер і суттєво не впливають на позитивну оцінку дисертації. Вони викликані інтересом до цього дослідження, новизною та актуальністю окреслених у дисертації питань і свідчать про творчий характер роботи та спроби вирішення теоретично складних і практично важливих проблем, що мають значення для юридичної науки.

Загальний висновок. Підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що дисертація на тему: «Адміністративно-правові засади функціонування автоматизованого моніторингу господарських операцій в системі податкового контролю» є завершеним самостійним науковим дослідженням, у якому отримано нові, теоретично й практично обґрунтовані результати. У сукупності вони вирішують важливе наукове завдання, що має істотне значення для розвитку науки податкового права та подальшого вдосконалення адміністративно-правових засад функціонування автоматизованого моніторингу господарських операцій

в системі податкового контролю. Висновки та пропозиції, сформульовані авторкою, є логічно послідовними, аргументованими й свідчать про її високий рівень наукової підготовки та вміння самостійно вирішувати складні теоретичні й практичні питання.

Отже, дисертація на тему: «Адміністративно-правові засади функціонування автоматизованого моніторингу господарських операцій в системі податкового контролю» відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року, а її авторка Сербінова Аліна Андріївна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» у галузі знань 08 «Право».

Рецензент професор кафедри адміністративного та фінансового права Національного університету біоресурсів і природокористування України, кандидат юридичних наук, професор Сергій СЛЮСАРЕНКО